

การพัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา*

The Development of a Buddhist Psychological Program to Forge the Identity of Buddhist Assembles for Lay Followers

พระมงคลธีรคุณ

Phramongkoltheeragun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: psymcu55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นพุทธบริษัทของอุบาสกอุบาสิกา 2) เพื่อพัฒนาและนำเสนอโปรแกรมพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ อุบาสกอุบาสิกาของวัดญาณเวศกวัน กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองกลุ่มละ 30 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มทดลอง จำนวน 16 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามอัตลักษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติการทดสอบค่าที และค่าเอฟวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมพุทธจิตวิทยาสามารถเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; โปรแกรมพุทธจิตวิทยา; อุบาสกอุบาสิกา

* Received March 18, 2018; Revised March 20, 2018; Accepted August 28, 2018

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study identities of Buddhist assembles for lay followers 2) to develop and study Buddhist psychological program to forge the identity of Buddhist assembles for lay followers. The mixed methodology research was conducted in the study by using first the qualitative research to explain the quantitative research in details. The research was conducted among 60 lay followers of Wat Nyannavesakavan using double-purposive random sampling. Among the 60 lay followers, 30 lay followers were the experimental group, 16 lay followers were purposively selected for phase 2 study. The instrument was questionnaires. The data were analyzed to test the hypothesis using descriptive statistic, t-test, F-test. Qualitative data analysis uses content analysis and induction inference. The results of the research are the Buddhist psychological program training results were well responded.

Keywords: Identity; Buddhist Psychological Program; Lay Follower

บทนำ

สภาพการณ์ของพระพุทธศาสนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ มากมายที่ทำให้ชาวพุทธโดยทั่วไปเกิดความหวั่นไหว สะเทือนใจ และไม่มั่นใจในความดำรงมั่นคงของพระศาสนา โดยเฉพาะข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรที่เป็นพุทธบริษัทที่มีความใกล้ชิดกับพระรัตนตรัย เป็นจุดเป็นเป้าของพระพุทธศาสนา เมื่อพระภิกษุสามเณรเป็นเช่นไร ชาวพุทธส่วนใหญ่ก็จะเหมารวมเอาว่า พระพุทธศาสนาเป็นเช่นนั้น ฉะนั้น กระแสของสังคมเริ่มมีความถดถอย ตีตัวออกห่างจากวัดจากพระศาสนามากขึ้น โดยหันไปให้ความสนใจ สนุกสนาน เพลิดเพลินกับสิ่งบันเทิง เรืองรมย์

เมื่อกระแสของความถดถอยทางคุณธรรม ศีลธรรมอันดีงาม เป็นไปเช่นนี้ ก็เป็นการยากที่จะดึงกลุ่มบุคคลเหล่านี้ให้หันกลับเข้ามาสนใจในกิจกรรมของวัด เพราะกระแสสังคมส่วนใหญ่แล้ว มักจะมองว่ากิจกรรมที่ทำในวัดไม่น่าสนใจ ไม่มีประโยชน์อะไร ทำแล้วไม่ได้อะไร ยิ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับวัดมากเท่าไร ก็ต้องมีการสูญเสียเงินทอง มีการบริจาคเงินเพื่อบำรุงวัดมากขึ้น ด้วยการบอกแจ้งจากทางวัดให้ช่วยทำบุญ เรื่องนั้นเรื่องนี้ขึ้นมา ยิ่งทำให้ผู้ที่เข้าวัดก็ยิ่งมีความไม่มั่นใจ มีข้อสงสัยเกิดขึ้นในใจ เมื่อการณเป็นไปเช่นนี้ ความสั่นคลอนอ่อนแอไม่มั่นคงในพระรัตนตรัยก็เกิดขึ้น ความไม่มีศรัทธาเกิดขึ้น ความเป็นคนไม่มีศีลก็ตามมา (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2014) การที่จะหันมาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนก็ยาก จะมาเสียสละทรัพย์หรือแรงกายเพื่อพระศาสนาก็เกิดขึ้นไม่ได้ ตลอดจนคุณธรรมสำคัญยิ่งของความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ ปัญญาที่มารู้เข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงก็ไม่มี คุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกาหายไป จึงจำต้องหันมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการ หรือจัดกิจกรรมที่จะตอบสนองความสนใจ (Sattayanurak, Srinaka and Khongthana, 2017) และนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจของอุบาสกอุบาสิกาที่จะหันมาเข้ารับการฝึกฝนอบรมตามแนวทางที่จะนำไปสู่อัตลักษณ์ความเป็นพุทธบริษัทให้เกิดขึ้น

อัตลักษณ์ ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายสำคัญมาก อัตลักษณ์เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนในกลุ่มต่างๆ เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งอาจเหมือนกันหรือแตกต่างจากคนอื่น จนสามารถทำให้แบ่งแยกได้ว่าเป็นคนของกลุ่มใด นอกจากนี้ อัตลักษณ์ยังสามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่างๆ ได้อีกด้วย ดังที่เจนกินส์ (Jenkins) ได้ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วหรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นและมีลักษณะเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา (Jenkins, 2004) ในขณะที่ พินวิไล ปริบุญณะ (Paripunna, 2012) ได้สรุปไว้ในบทสรุปงานวิจัยว่า การศึกษาอัตลักษณ์จึงสะท้อนให้เห็นแบบแผนแนวคิด ความเชื่อของคนคนนั้น ผ่านทางการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น รูปแบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และการวางตัวตามสถานภาพทางสังคม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto, 2016) เรื่อง บทนำสู่พุทธธรรม ชีวิตงาม สังคมดี ธรรมชาติเป็นรมณีย์ ความว่า “ถ้าความรู้เข้าใจเลือนรางไป แล้วประพฤติปฏิบัติผิดเพี้ยนหรือกลายรูปกลายร่างไป นอกจากอาจทำลายพระพุทธศาสนาแล้ว แทนที่สังคม

ไทยจะได้ประโยชน์ ก็จะกลายเป็นเกิดโทษ แต่ถ้ารู้เข้าใจและปฏิบัติถูกต้อง นอกจากสังคมไทยจะสืบสานประโยชน์ของตนได้แล้ว ก็จะเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาไว้ด้วย”

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่ค้นคว้ามา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา อันจะเป็นโปรแกรมที่จะนำพาให้ อุบาสกและอุบาสิกาได้หวนกลับมา มีความเข้มแข็ง เจริญอกงาม เบ่งบานตามหลักการของชาวพุทธที่แท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นพุทธบริษัทของอุบาสกอุบาสิกา
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา
3. เพื่อนำเสนอผลของโปรแกรมพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Method to Explain Quantitative Results) (Viratchai, 2009) แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นพุทธบริษัทของอุบาสกอุบาสิกา ด้วยการศึกษาดำรง เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรมที่วัดญาณเวศกวันจัดขึ้น

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกาจากข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1

ระยะที่ 3 ผลของโปรแกรมพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกาจากข้อมูลที่ได้ด้วยการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อติดตามผลจากการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

1. การออกแบบกิจกรรมและตรวจสอบคุณภาพกิจกรรม โดย

1) นำร่างชุดกิจกรรมให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของกิจกรรม

2) นำร่างชุดกิจกรรมที่ปรับปรุงแล้ว ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของกิจกรรม สื่อประกอบกิจกรรม แบบสังเกต และแบบประเมินตนเองของอุบาสกอุบาสิกา จำนวน 5 ท่าน ซึ่งผลของการตรวจค่า IOC อยู่ในระหว่าง 0.8 – 1.0

3) นำร่างชุดกิจกรรมที่ปรับปรุงหลังจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำไปสนทนากลุ่มกับพระวิทยากรผู้ช่วยวิจัย ที่มีประสบการณ์การจัดกิจกรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา พร้อมทั้งซักซ้อมกิจกรรม เพื่อให้เกิดความพร้อมและทำความเข้าใจกิจกรรมร่วมกัน

4) นำชุดกิจกรรมไป try out กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง และปรับปรุงชุดกิจกรรมให้สมบูรณ์ และนำชุดกิจกรรมซ้อมกับทีมพระวิทยากรผู้ช่วยวิจัย พี่เลี้ยงที่จะดูแลผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ก่อนทดลองจริงอีกครั้ง

2. แบบสอบถามอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกรอบแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัดตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงแบบวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Reliability) ตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient: α) (Pisalputra, 2013) สำหรับในการประเมินความเที่ยงของเครื่องมือครั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ .80

ผลการวิจัย

1. อัตลักษณ์ความเป็นพุทธบริษัทของอุบาสกอุบาสิกา

จากการศึกษาสภาพของอุบาสกอุบาสิกาของวัดญาณเวศกวัน อุบาสกอุบาสิกาที่วัดแห่งนี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้ที่ได้เข้ามาแล้ว มักจะบอกแง่ต้อๆ กันไป ทำให้มีผู้สนใจ ใฝ่ศึกษาเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตที่เป็นจริง มีความต่อเนื่องในการเข้าวัดทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน บำเพ็ญกุศล โดยอาสาทำกิจที่ทางวัดมีให้ปฏิบัติ รวมกลุ่มนัดหมายกันทำวัตร สวดมนต์แปล ทุกวันพุธ ฟังธรรม กลุ่มรัตนอุบาสก ซักชวนกันพูดคุยสนทนา ตอบปัญหาธรรม นำเจริญจิตตภาวนา โดยที่มีแรงดึงดูดความสนใจในการเข้าวัด สามารถแยกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ คือ มีความศรัทธาเลื่อมใสในข้อวัตรปฏิบัติของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัด ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน ท่านมีผลงานทางวิชาการออกมามาก และเป็น

ผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าอย่างต่อเนื่อง พระภิกษุในวัดมีอาภักดิ์ปฎิบัติตามธรรมวินัย ปฏิบัติตนให้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาแก่ผู้ที่ได้พบเห็น ใส่ใจในการศึกษาหาความรู้ และแสดงธรรมให้แก่ผู้เข้ามาที่วัดในเวลาก่อนฉันเช้า ฉันเพล และช่วงการรับสังฆทาน สภาพของวัดญาณเวศกวัน ที่มีความสะอาด สงบ มีต้นไม้ร่มรื่น สบายๆ เป็นรมณีสถาน ทางวัดมีการบริหารจัดการกิจการงานด้วยดี อย่างเป็นระบบ โดยที่พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการศึกษา ฝึกฝน ปฏิบัติตน ทำกิจของสงฆ์ แสดงธรรม

ผู้มาเข้าวัดได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลาย ตามความรู้ความสามารถของตน และเป็นไปตามความสมัครใจ ทางวัดมีการบริการสิ่งของพื้นฐาน ให้กับผู้เข้าวัด โดยจะมีผู้มีจิตศรัทธานำสิ่งของมาออกจากร้านให้บริการด้วยความสมัครใจ ถือเป็นบุญกุศลที่ได้ทำ ลูกหลานได้เข้ามาอุปสมบทในวัดแห่งนี้แล้วมีความรัก ความผูกพัน สนับสนุนกับพระภิกษุในวัด ในฐานะที่เป็นอุปัชฌาย์ ครู อาจารย์ และเพื่อนสหธรรมิกมาร่วมรุ่น ครั้นได้ลาสิกขาออกไปแล้ว ก็ยังแวะเวียนมาร่วมทำกิจกรรมสำคัญๆ ภายในวัดเป็นประจำ บางรุ่นได้นัดหมายกันภายในกลุ่มมาทำบุญเลี้ยงพระเป็นประจำทุกเดือน ทางวัดได้จัดกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับความสนใจของคนร่วมยุคสมัย นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งก็เป็นประโยชน์กับทุกคน รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาเพื่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของอุบาสกอุบาสิกาของวัดญาณเวศกวันได้อาศัยพื้นฐานที่ทางวัดได้จัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ มาพัฒนาให้เป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์ให้มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

2. การพัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา

จากการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาเพื่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของอุบาสกอุบาสิกาวัดญาณเวศกวัน โปรแกรมพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกาที่ผู้วิจัยได้ออกแบบไว้มี หลักการในการฝึกอบรม ดังนี้ 1) เป็นโปรแกรมที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรม เกิดกระบวนการเรียนรู้หลักธรรม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากรและเพื่อนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม และมีการสะท้อนคิดมุมมองหรือสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ออกมาให้ได้รับรู้ 2) เป็นโปรแกรมที่บูรณาการ หลักจิตวิทยา และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อประกอบการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยมีผู้เข้าอบรมเป็นศูนย์กลาง 3) เป็นโปรแกรมที่วิทยากร ทำหน้าที่เป็นกระบวนการ (Facilitator) คือ เป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมให้ขับเคลื่อนไป สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นกันเอง และมีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเหมาะสม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 ปฐมนิเทศ น้อมใจใส่ธรรม ใช้เวลา 120 นาที มีสาระสำคัญ คือ กิจกรรมปฐมนิเทศเป็นการชี้แจงของผู้วิจัยที่จะอธิบายให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทดลอง เกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและเป้าหมายเชิงพฤติกรรมในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมทดลอง ข้อจำกัดและเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความผ่อนคลาย มีความเป็นกันเองกับเพื่อนและพระวิทยากร เพราะเป็นกระบวนการสร้างความคุ้นเคยก่อนทำดำเนินกิจกรรมอื่นๆ

กิจกรรมที่ 2 เรื่อง ผักฝนตนสมำเสมอ ใช้เวลา 120 นาที มีสาระสำคัญของกิจกรรมผักฝนตนสมำเสมอ ชาวพุทธเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้และฝึกตนอยู่เสมอด้วยกระบวนการทางไตรปิฎกปริยัติ คือ ทาน ศีล ภาวนา เพื่อบรรลุประโยชน์ 3 คือ ทิฐุธรรมมีกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และปรมัตถะ อันเป็นอัตลักษณ์พุทธบริษัทที่สำคัญ สมดังคำที่ว่า “มีตนที่ฝึกดีแล้วนั้นแหละ คือได้ที่พักที่หาได้โดยยาก” สะท้อนให้เห็นความสำคัญที่พระพุทธเจ้าได้เน้นย้ำถึงประโยชน์ของการฝึกฝนตน จะได้มีที่พักที่ไม่ใช่ว่าจะได้มาอย่างง่าย ๆ แต่เมื่อฝึกตนได้ดีแล้ว “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อุบาสกอุบาสิกาเกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการฝึกฝนตนวิถีพุทธ

กิจกรรมที่ 3 เรื่อง ใฝ่พุทธคุณเป็นสรณะ ใช้เวลา 120 นาที ซึ่งมีสาระสำคัญของกิจกรรม คือ ชาวพุทธมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก เรียกว่า ถือไตรสรณคมน์ ด้วยความตระหนักรู้ในพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และแนวการปฏิบัติต่อพระรัตนตรัยอย่างเหมาะสม

กิจกรรมที่ 4 เรื่อง ยึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรม ใช้เวลา 120 นาที มีสาระสำคัญ คือ ชาวพุทธเป็นผู้ที่ยึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่มีอคติ และมีทักษะในการรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามหลักกาลามสูตร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้หลักอคติ 4 และกาลามสูตร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำหลักอคติ 4 และกาลามสูตรไปใช้ในการรับข้อมูลข่าวสารเชิงคุณภาพ

กิจกรรมที่ 5 เรื่อง สร้างความสามัคคี ใช้เวลา 120 นาที มีสาระสำคัญ คือ ชาวพุทธมีความสามัคคีดังคำว่า *สุขา สงฆสส สามัคคี* ความสามัคคีนำมาซึ่งความสุขของหมู่คณะ ด้วยกระบวนการของศีลสิกขา พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจหลักของการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีด้วยพรหมวิหารธรรม 4 และสังคหวัตถุ 4

กิจกรรมที่ 6 เรื่อง ขยันทำกิจของตนจนสำเร็จ ใช้เวลา 120 นาที มีสาระสำคัญ คือ ชาวพุทธเป็นผู้ที่มีความพยายามทำกิจหน้าที่ของตนจนกว่าจะประสบความสำเร็จด้วยหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้หลักอิทธิบาท และนำไปประกอบใช้ในการดำเนินชีวิต

กิจกรรมที่ 7 เรื่อง สรุปรธรรมนาชีวิต ใช้เวลา 100 นาที ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ชาวพุทธมีหลักการเรียนรู้ด้วยเป็นลำดับตาม ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทบทวนธรรมที่ตนเองได้เรียนรู้ 2) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทบทวนหลักธรรมที่ตนเองได้ฝึกปฏิบัติมาตลอดการเข้าร่วมโปรแกรม

กิจกรรมทั้ง 7 นี้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้เน้นย้ำถึง อัตลักษณ์ความเป็นพุทธบริษัท จากการสะท้อนคิด การสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ พบว่าอุบาสกอุบาสิกาทุกท่านมีความพึงพอใจ มีความสุข และได้รับประโยชน์จากกิจกรรม คาดว่าจะมีผลต่อชีวิตแต่ละคน และพระศาสนาในระยะยาวได้

3. นำเสนอผลของโปรแกรมพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัท สำหรับอุบาสกอุบาสิกา ผลของโปรแกรม มี 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากการรวบรวมแบบสอบถามในระยะก่อนการทดลอง
ระยะหลังการทดลองและระยะติดตาม ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิการะยะก่อนการ
ทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตาม ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

อัตลักษณ์โดยรวม	Group	N	Mean	SD	t	Sig
ระยะก่อนการทดลอง	ทดลอง	30	3.984	0.503	1.843	0.070
	ควบคุม	30	3.710	0.639		
ระยะหลังการทดลอง	ทดลอง	30	4.078	0.459	2.532	0.014*
	ควบคุม	30	3.745	0.560		
ระยะติดตาม	ทดลอง	30	3.995	0.382	2.715	0.009*
	ควบคุม	30	3.682	0.501		

*แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่าอัตลักษณ์โดยรวมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิการะยะก่อนการทดลอง
หลังการทดลอง และระยะติดตามของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

อัตลักษณ์	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.
กลุ่มควบคุม	ระหว่างกลุ่ม	0.078	2	0.038	0.119	0.888
	ภายในกลุ่ม	27.780	87	0.319		
	รวม	27.856	89			
กลุ่มทดลอง	ระหว่างกลุ่ม	2.621	2	1.310	10.279	0.000*
	ภายในกลุ่ม	11.090	87	0.127		
	รวม	13.710	89			

*แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิการะยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามของกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันแต่กลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เปรียบเทียบคู่ที่แตกต่างกันดังตารางที่3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ของคะแนนเฉลี่ยอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิการะยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามในกลุ่มทดลอง

อัตลักษณ์	(I) Group	(J) Group	Mean Difference (I-J)	Sig.
อัตลักษณ์โดยรวม	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	-0.336	0.002*
		ระยะติดตาม	-0.383	0.000*

*แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ในกลุ่มทดลอง คะแนนเฉลี่ยอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกาหลังการทดลองและระยะติดตามแตกต่างจากก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนั้นยังพบว่า ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามไม่แตกต่างกัน

ระยะที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกในระยะติดตามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 คน พบ ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรม ด้านองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้นี้ เป็นกิจกรรมที่ดี สนุก สามารถทำได้กลับมาพิจารณาตนเอง และเข้าใจในตนเองมากยิ่งขึ้น เช่น การวาดภาพ mind map การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งตัวแทนกลุ่มย่อยเพื่อนำเสนอข้อสรุปของกลุ่ม การเดินจงกรม นั่งเจริญจิตตภาวนา การลงมือปฏิบัติกิจกรรมเหล่านั้นด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัททั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการฝึกตนสม่ำเสมอ ด้านการถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ด้านการยึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรม ด้านการสร้างสามัคคี และด้านขยันทำกิจของตนจนสำเร็จ นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมยังมีลักษณะอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทเพิ่มมากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัดพบว่า มีผู้สนใจ ใฝ่ศึกษาเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตที่เป็นจริง มีความต่อเนื่องในการเข้าวัดทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน บำเพ็ญกุศล โดยอาสาทำกิจที่ทางวัดมีให้ปฏิบัติรวมกลุ่มนัดหมายกันทำวัตร สวดมนต์แปลทุกวันพุธ ฟังธรรม กลุ่มรัตนอุบาสก ชักชวนกันพูดคุยสนทนา ตอบปัญหาธรรม นำเจริญจิตตภาวนา โดยที่มีแรงดึงดูดความสนใจในการเข้าวัดตั้งนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการสนับสนุนงบประมาณตามสมควร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยการพัฒนาเป็นโปรแกรมที่วิทยากร ทำหน้าที่เป็นกระบวนกร (Facilitator) คือ เป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมให้ขับเคลื่อนไป สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นกันเอง และมีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเหมาะสม

สรุป

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทสำหรับอุบาสกอุบาสิกา ทำให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเข้าใจการเสริมสร้างและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัททั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการฝึกตนสม่ำเสมอ ด้านไฟพุทธคุณเป็นสรณะ ด้านการยึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรม ด้านการสร้าง ความสามัคคี และด้านขยันทำกิจของตนจนสำเร็จ นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมยังมีลักษณะอัตลักษณ์แห่งพุทธบริษัทมากขึ้นด้วย และอัตลักษณ์ความเป็นพุทธบริษัท ประกอบด้วย ฝึกตนสม่ำเสมอ ไฟพุทธคุณเป็นสรณะ ถือธรรมะเป็นใหญ่ สร้างความสามัคคี และสำเร็จด้วยกระทำความดี องค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้ ถ้าเกิดขึ้นในบุคคลใด ถือได้ว่าเป็นชาวพุทธ คือ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบาน เป็นสิ่งที่ทำได้ยากอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่เลิศ ประเสริฐสูงสุด การพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่สอดคล้องกับโลกาภิวัตน์ซึ่งต้องการผู้นำที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่า คุณธรรม และจริยธรรม และ พุทธศาสนर्मมีบทบาทเด่นชัดในการเรียนการสอนและการส่งเสริมกระบวนกร ในการสร้างเสริมและพัฒนาสัมมาทิฐิเป็นอย่างมาก

References

- Jenkins, R. (2004). *Social Identity*. London, New York: Routledge.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Paripunna, P. (2012). *Identity Change: A Case Study of Overseas Chinese in the Novel Lot Lai Mangkon*. Thesis Graduate School: Silpakorn University.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2014). *Buddha Dhamma*. (40th ed.). Bangkok: Dhammadhana Foundation.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2016). *Introduction to the Buddha Dhamma*. Bangkok: Plidhamma Publishers.
- Pisalputra, S. (2013). *Creating and Processing the Data from the Query*. Bangkok: Wittayaputtana.
- Sattayanurak, S., Srinaka, K. and Khongthana, P. (2017). Media, Identity and Value System. *Silpakorn University Journal*, 37(1), 245-275.
- Viratchai, N. (2009). *Research and Statistics: Questions Invite* Bangkok: Chulalongkorn University.